

ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ФАКТОР ПРОДУКТИВНОСТІ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Анотація. У статті проаналізовано особливості планування навчального процесу після запровадження кредитно-модульної системи. Зазначено, що планування повинно сприяти формуванню професійної компетенції студента в процесі навчання.

Ключові слова: планування, професійна компетенція, ефективне функціонування, модульна технологія навчання.

Аннотация. В статье проанализированы особенности планирования учебного процесса после внедрения кредитно-модульной системы. Указано, что планирование должно способствовать формированию профессиональной компетенции студента в процессе обучения.

Ключевые слова: планирование, профессиональная компетенция, эффективное функционирование, модульная технология обучения.

Annotation. The article analyzes the features of the educational planning process following the introduction of credit-modular system. Noted that planning should promote the professional competence of students in learning.

Key words: planning, professional competence, efficient operation, modular technology education.

Анотація. Кредитно-модульна система для української освіти стала лакмусовим папірцем, що проявив низку прихованих недоліків, одним з яких можна назвати недостатнє планування робочого процесу у ВНЗ. На противагу школі, де цьому питанню приділяють значну увагу і вважають одним із ключових у процесі формування алгоритму ефективного навчання. ВНЗ намагаються поступово вдосконалювати ці процеси відповідно до потреб аудиторії, вимог освітніх організацій та роботодавців. Принциповим є укорінення у свідомість людей розуміння необхідності зорієнтувати навчальний процес на потреби ринку, так само як школа формує його відповідно з орієнтацією на ВНЗ, тоді можна уникнути питань невідповідності сучасного випускника реаліям професійного ринку. Важливою ланкою діяльності ВНЗ є планування, яке є багатограним явищем, що потребує

зусиль у впровадженні. Отже, актуальність дослідження полягає у виявленні ефективних шляхів запровадження планування навчального процесу у ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми планування у навчальному процесі займалися М. Барна, Ю. Борисова, В. Васильєв, І. Матіюк, головний акцент в їх працях був зроблений на аналіз основних положень планування.

Метою статті є висвітлення різних методик планування навчального процесу у вищих навчальних закладах. Поставлена мета передбачає виконання низки завдань: тлумачення терміну планування і визначення основних етапів, на яких воно відбувається; встановлення продуктивної технології планування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективне функціонування вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації неможливе без продуманого планування, адже воно передує процесові навчання, створює для нього основу. Планування – це підготовчий стан кожного управлінського циклу. Розробити план – передбачити комплекс заходів, спрямованих на поліпшення навчально-виховної роботи та її результативності. Проте зараз проблема ВНЗ не у відсутності навчальних планів (вони створені і проходять етап запровадження і апробації), а у наявності малоефективного планування (до уваги приймаються моделі, де теорія домінує над отриманням практичних навичок). Переважна більшість систем підготовки кадрів основну увагу звертає тільки на загальне планування навчального процесу, досліджує нормативні документи, стандарти з вищої освіти, навчальні плани та особливості їх розроблення, аналізує індивідуальний план науково-педагогічного працівника відповідно до робочого часу. Та повз увагу дослідників і методистів проходить менш розроблене питання локальне планування навчального процесу, де основним стають взаємини викладач – студент, студент – початкова програма. Саме на цьому етапі і виникають сьогодні труднощі, бо ВНЗ конкурують не між собою, хоча і присутня така ілюзія, а з роботодавцями, які забирають студентів з навчальних аудиторій і дають заробітну плату і мінімальні практичні навички в професії.

Отже, зміни, що принесла Болонська система є не завжди ефективними, бо при плануванні процесу навчання студентів за спеціальністю дуже мало враховані реалії сучасного життя, що, наприклад, вимагають знання іноземної мови (це передбачає збільшення кількості годин на її вивчення), а навчальний план дає збільшення кількості годин на предмети соціального циклу. Подібна ситуація і з дисциплінами спеціалізації, які замінені загальноосвітніми предметами.

За стандартом навчальний процес формується з урахуванням науково-педагогічного потенціалу, матеріальної і навчально-методичної бази вищого закладу освіти, сучасних інформаційних технологій. Відповідно до попередньої тези більшість ВНЗ опиняються в ситуації неможливості ефективно здійснювати свою професійну діяльність через брак виробничих лабораторій, навчальної літератури, низький рівень забезпечення закладів сучасними інформаційними технологіями, що сприяють посиленню зацікавленості студентів навчальним процесом. «Програмуючи процес, варто враховувати сучасну специфіку навчання, коли студент, засвоюючи конкретні знання, повинен оволодіти способами діяльності (оперування ними)» [1, с.229].

Головними документами, що регламентують процес планування навчального процесу для студентів є навчальний план, навчальна та робоча програми з дисципліни. Програми ВНЗ видозмінились у зв'язку з орієнтацією на модульну технологію навчання. Однією з особливостей кредитно-модульної системи організації навчального процесу є планування навчального процесу у кредитних модулях, що має забезпечити можливості студентської мобільності, досягнення сумісності програм підготовки та навчання студентів за індивідуальними траєкторіями навчання. До того ж проблема полягає у постійних змінах навчальних планів, що останнім часом відбувається у багатьох навчальних закладах, це не дозволяє відшліфувати навчальні та робочі програми. Оскільки теоретично вибудовані програми дуже часто на практиці є важкими до застосування. Чітко прописаний тематичний план,

розподіл матеріалу навчальної дисципліни на змістові модулі не гарантують продуктивного освітнього процесу та об'єктивного оцінювання. Динамічний розвиток середовища передбачає відведення у навчальному процесі значної ролі технології моделювання різних виробничих ситуацій, що дозволяє в межах ВНЗ адаптувати студента до реалій виробничого процесу, зробити випускника конкурентноздатним на ринку.

Крім загального планування навчального процесу спеціальності, обов'язково необхідно звернути увагу на внутрішнє планування робочого часу. Навчальні плани спеціальностей передбачають значну кількість годин на самостійну роботу студентів, проте процес, на нашу думку, організований не достатньо вдало, бо викладач не здатен забезпечити якісну перевірку всіх завдань, що були виконані студентом, це пов'язано зі зменшенням кількості аудиторних годин. Навчальний план для якісного засвоєння знань повинен передбачати поступове зростання рівня складності навчальних дисциплін відповідно до профілю спеціальності, тоді варто говорити про вдалий підхід до планування.

Запровадження кредитно-модульної системи змусило викладача переформатувати як структуру та наповнення робочих документів, що регламентують навчальний процес, так і взаємини з аудиторією. Акцент поступово зміщується на самостійну роботу студентів, де викладач перебирає на себе роль консультанта, але він не є пасивним споглядачем, а вибудовує блоки завдань, що допоможуть засвоїти теми. Принциповою проблемою для досягнення плідного навчального процесу стало недосконале навчально-методичне та технічне забезпечення дисципліни. Недоукомплектованість дисципліни навчальними виданнями та низький рівень технічної бази призводять до мінімізації результатів навчання, коли теорія домінує над вміннями застосувати набуті знання на практиці. Простежується постійна зорієнтованість студента на отримання високої оцінки, механічного виконання завдань і зниження продуктивності. На базі кафедри видавничої справи Інституту журналістики був проведений експеримент, на другому курсі дві

групи два місяці навчались за різними моделями планування навчального процесу. Перша група працювала за передбаченим університетською програмою планом, друга група – фахові предмети опановувала на виробництві або під час моделювання реального виробничого процесу в аудиторії під час виготовлення певного видавничого продукту, або за допомогою запрошених на зустрічі фахівців, які працюють в цій галузі. До того ж результатом кожної зустрічі або виїзного заняття було обговорення отриманої інформації з викладачем та закріплення знань через виконання письмових робіт. У підсумку був проведений зріз знань, який виявив ефективність другої комбінованої моделі навчання і засвідчив необхідність збільшення кількості годин на опанування професії в реальному процесі виготовлення продукції, проте були виявлені і певні застереження до подібного планування. Пов'язані вони зі збільшенням відповідальності та навантаження, яке покладається на викладача й необхідністю досконало продумувати кожен етап.

У процесі запровадження ефективного функціонування запланованих навчальних заходів найбільше труднощів викликає система поцінювання різноманітних видів навчальної роботи. Кожне заняття передбачає оцінку усної відповіді студента, додаткових завдань та самостійної роботи студентів (викладач змушений їх вводити, тому що для накопичення студентом потрібної кількості балів він повинен відповідати на кожному занятті, а це не завжди можливо через кількість студентів у групі). Постає питання про форми проведення підсумкового контролю, які б дозволяли розписати необхідну кількість балів, найбільш продуктивним способом на сучасному етапі викладачі вважають тестування, але воно дозволяє розвивати лише процес запам'ятовування й залишає на маргінесі процес мислення.

У моделі розвитку професійної компетентності студента необхідно розглядати дві важливі складові: планування навчального процесу повинно сприяти формуванню професійної компетенції студента в процесі навчання та

розвиток професійних компетенцій викладача у процесі професійної діяльності.

Болонський процес запропонував відмінну від радянської модель навчального процесу, яка докорінно видозмінює уявлення про особливості навчання. Поступово відбувається зміщення в бік посилення уваги до самостійної роботи студентів. Найголовніше в такій ситуації – коректність організації робочого процесу, бо відбувається нехтування специфікою викладання деяких дисциплін. Плануванням передбачено обов'язкові завдання для самостійної роботи, які повинні бути ретельно продумані, чітко сформульовані та спиратись на певну навчальну літературу.

Уміння зреалізувати в навчальному процесі завдання профілізації навчання може сформуватися лише за умови глибоко вмотивованої, активної самостійної діяльності. Враховуючи особистісні якості студента, його інтереси, культурний і науковий рівень, виявлені засобами науково обґрунтованої діагностики, можна було б визначати, за яким саме профілем викладання дисциплін у ВНЗ діяльність конкретного викладача була б найефективнішою.

Кредитно-модульна система загострила необхідність підвищення дидактичних здібностей викладачів ВНЗ, що проявляється у здатності створити оптимальні умови для засвоєння студентами навчального матеріалу, зробити його доступним для розуміння та викликати в учнів інтерес до предмета, до навчального матеріалу, де теоретичні знання будуть поєднуватись з практичною їх реалізацією в польових умовах. Саме при допомозі цих здібностей викладач зможе адаптувати рівень складності предмету до рівня підготовленості аудиторії та особливостей спеціальності. При плануванні викладач, на жаль, не може врахувати низки важливих чинників продуктивного навчального процесу: рівень обізнаності, навченості та здібностей студентів. Педагог, який повною мірою володіє дидактичними здібностями, має чіткі й правильні уявлення про першочергові проблеми засвоєння навчального матеріалу та шляхи подолання утруднень.

Педагог має забезпечити студентів певною базою знань, професійних умінь та навичок, що відповідають умовам сучасності. Крім того, викладач повинен пам'ятати про морально-ціннісні настанови. Тому на сучасному етапі до планування навчального процесу загалом і планування практичної підготовки студентів висувають особливі вимоги, де враховується професійна компетентність і особистісно-психологічні якості.

Висновки. Отже, сьогодні гостро стоїть проблема реального, а не формального впровадження процесу планування профільного навчання у ВНЗ. Серед шляхів виходу із ситуації, що склалася, варто запропонувати збільшення уваги до покращення матеріально-технічної бази ВНЗ або пошуки альтернативних шляхів створення робочих лабораторій, наприклад, через домовленість з роботодавцями про проведення на їх базі практичних занять.

Спостереження над запровадженням у навчальному процесі кредитно-модульної системи засвідчив, що досягнення її ефективності ще не відбулось, бо і технологія, і заклади, де відбувається її впровадження, потребують вдосконалення.

Література

1. Борисова Ю. Деякі аспекти впровадження кредитно-модульної системи організації навчання у закладах вищої освіти / Ю. Борисова, В. Васильєв // Питання впровадження кредитно-модульно-рейтингової системи у навчальний процес. – Т. 2. – К. : 2007. – С. 227–234.
2. Нововведення в методиці та технології планування роботи в навчальному закладі / Укл. М. Барна. – Львів, 1999.